

En pædagogisk udfordring

En række nyere undersøgelser peger på, at udvikling af studerendes informationskompetence bør ske i et tæt samarbejde mellem bibliotekarer og undervisere og integreres i curriculum. VIAs sygeplejerskeuddannelse i Silkeborg har set på bibliotekars og undervisers roller i de studerendes læreproces.

Af Else Kobow elko@viauc.dk, Mette Bønløkke mebo@viauc.dk og Anne-Kirstine Kristensen akri@viauc.dk,
VIA University College

En række nyere undersøgelser peger på, at udvikling af studerendes informationskompetence bør ske i et tæt samarbejde mellem bibliotekarer og undervisere og integreres i curriculum. Det fremgår imidlertid ikke klart, hvordan bibliotekar og underviser anvender egen og hinandens faglighed i samarbejdet. På den baggrund foretog vi på VIA Sygeplejerskeuddannelsen i Silkeborg en interventionsundersøgelse om bibliotekarens og underviserens roller i de studerendes læreproces om informationskompetence.

Den bestod af fokusgruppeinterview af studerende, undervisere og bibliotekar om interventioner på tre moduler. Interventionerne blev planlagt med skemalagte timer til informationsøgning med efterfølgende vejledning med bibliotekar og underviser som opfølgning og støtte til videre søgning. De studerende fik undervisning af undervisere og bibliotekar om de for modul og uddannelsesniveauer relevante databaser samt hensigten med søgning i forhold til deres opgaver.

Vigtig indsigt

Bibliotekaren oplevede betydningen af at være forberedt til søgningen og kende studerendes forudsætninger og den stillede opgave. Hun kunne udfordre studerende på, hvad de vidste i forvejen og henviste til kendt litteratur, hvilket blev springbræt for videre søgning. De studerende oplevede det samtidig som positivt, at bibliotekaren kendte til deres opgave.

Bibliotekaren oplevede det ligeledes vigtigt, at studerende var velforberedte og havde udfyldt et ark om ”Systematisk informationsøgning”. Det gav også god mening for de studerende, som blev bevidste om at trække på kendt stof og opdage behovet for ny viden, og de fik samtidig defineret fokus for søgning.

De studerende havde brug for støtte til at forstå, hvad informationskompetence skulle bruges til, og hvad en struktureret søgning var. Det skabte derfor mening for dem, at både underviser og bibliotekar diskuterede nødvendigheden af at kunne søge ny viden samt betydningen af denne viden for deres specifikke opgave med dem.

De studerendes vidensøgning har traditionelt været en opgave for biblioteket og har som sådan ikke været et underviseranliggende.

Men med et voksende krav om at inddrage ny viden i eksempelvis opgaveskrivning og en evidensbaseret praksis har dette ændret sig.

Støtte og kritisk vurdering

Bibliotekaren spillede en rolle ved at stille spørgsmål og udfordre studerende på søgeord, læsning af et skærmbillede og bruge kendte tekster til inspiration. Havde studerende behov for vejledning til afklaring af problemstillingen, blev de opfordret til at opsøge underviserne. De kunne hjælpe med et fagligt begrebssprog, der præciserede søgeord.

Bibliotekaren støttede de studerendes søgninger med databasekendskab, kendskab til databaseopbygning og brugte sin faglighed til at guide studerende i brugen af de rette databaser. Støtten var vigtig, da søgeord og succesfulde fund hang sammen. Studerende på modul 9 oplevede pludselig fordelene ved at kunne bruge Cinahl Headings til at konstruere de rigtige søgeord. Fandt studerende ikke materialer, hjalp bibliotekaren med søgeord og synonymmer.

Bibliotekaren oplevede sin primære faglige rolle i forbindelse med dette trin i informationsøgningen. Ved at være udfordrende, når studerende fandt søgeord og synonymmer og fik for få eller mange hits, støttede hun deres kreativitet og mulighed for at få relevante hits. De studerende roste bibliotekaren for at være til rådighed og for hjælp. Støtte var nødvendigt, men målet var i sidste ende selvstændighed.

Foto: Jakob Boserup

I VIA's undersøgelse brugte bibliotekaren sin faglighed til at guide studerende i brugen af de rette databaser.

Bibliotekarens pædagogiske overvejelser over, hvor meget studerende skulle guides og udfordres, hvornår og hvordan støtten skulle gives, hvornår der skulle henvises til hjælperedskaber osv., var essentielle i processen.

Bibliotekaren havde desuden en rolle, når studerende skulle lære at forholde sig kritisk til hjemmesider. De blev bedt om at forholde sig til afsender og modtager af hjemmesider, opdateringer og ajourføringer af dem, samt hvem der stod bag. Undersøgelsen viste ikke, om hun støttede de studerende i vurdering af andre materialer. Hun støttede i at udarbejde søgeord, afgrænsninger etc. (søgningens inklusionskriterier), men hvad med eksklusionskriterier? Bibliotekaren arbejdede pædagogisk, ved at stille spørgsmål til søgeresultater og præcisering af søgning, men også i sortering ville reflekterende spørgsmål hjælpe studerende. Netop i kraft af kendskab til opgave og formål med søgningen ville det være muligt med udfordrende spørgsmål at støtte studerende i at forholde sig kritisk.

Informationskompetence og didaktik

Bibliotekaren var en aktiv medspiller i forhold til tilrettelæggelsen, så der var progression i læring og kompleksitet i søgninger. De studerende begyndte med at søge lokalt, dernæst nationalt og internationalt; begyndende med egen database og bibliotek.dk derefter videre til udenlandske databaser .

For at opnå meningsfuld undervisning og fornuftig tilrettelæggelse blev didaktiske overvejelser diskuteret bl.a., at informationsøgningen lå, når studerende har behov for det, f.eks. hvor de direkte havde brug for søgeresultater til

en opgave. I udvikling af informationskompetence spillede bibliotekaren her en vigtig rolle, da hun kendte til, hvad studerende magtede hvornår i uddannelsen. Denne viden var udviklet gennem erfaring og pædagogiske diskussioner med underviserne.

Samarbejdet indeholdt også dannelsesmæssige diskussioner, fokus på det stigende krav om informationskompetence som sygeplejersker og udveksling af informationer om uddannelsesforløb. Uden dette samarbejde, mener vi ikke, at curriculum kunne udvikles angående udvikling af informationskompetence hos studerende.

Faglig sparring

Underviserne støttede de studerende ved at udfordre dem på, hvad de vidste om et givent problem eller opgave, hvad de havde brug for af viden og støttede i processen med at afgrænset det problemfelt, de ville undersøge. En hjælp studerende oplevede som nødvendig. Undervisere, der inddrog ”Systematisk litteratursøgning”, oplevede, at det hjalp studerende. De fik systematiseret, hvad de vidste i forvejen og blev mere faglige afklarede inden den videre søgning.

De studerende havde brug for at blive spurgt ind til hvor, og hvordan de søgte for at kunne kvalificere deres søgekompetencer. Underviserens brug af fagtermer hjalp studerende til at kvalificere deres søgeord. Enkelte undervisere lavede søgninger sammen med studerende og viste dem hjælperedskaber, så som databasens emneordsregister, men vores undersøgelser viser, at de ofte slap dem undervejs i søgeprocessen og henviste til bibliotekaren.

Kritisk valg

De studerende udtrykte usikkerhed i forhold til kildekritik og materialevalg. Resultaterne viste, at dette vigtige trin ikke blev givet nok opmærksomhed. Selvom enkelte undervisere opfordrede dem til kildekritik, havde de ikke fokus på deres valg af materialer, og de fik generelt ikke vejledning i dette trin i deres proces. Kun enkelte undervisere oplevede det som vigtigt at drøfte materialerne og deres anvendelses muligheder, så studerende kunne træffe et valg.

Havde underviserne diskuteret materialernes pålidelighed og gyldighed med studerende, ville de formentlig have været bedre rustede til både en systematisk vurdering af deres fund og materialer samt til at tage kvalificerede valg.

At påpege sammenhæng mellem informationssøgningen og metode kunne formodentlig medvirke til at udvikle studerendes informationskompetence. En enkelt underviser udfordrede de studerende i deres vurdering og udvælgelse af kilder i forbindelse med, at de skrev deres metodeafsnit. På trods af, at sammenhæng mellem informationssøgning, metode og opgaven generelt blev diskuteret med studerende i undervisningen i databaser, fortøede det sig imidlertid for de fleste. At diskutere materialevalg og anvendelsesmulighed i vejledning til opgaven havde muligvis rådet bod på studerendes usikkerhed og kvalificeret deres metodebeskrivelser.

Usikker rolle

Underviserne udtrykte usikkerhed om deres ansvar og rolle i udvikling af studerendes informationskompetence. Bibliotekaren havde jo tjek på databaserne, e-tidsskrifter etc., så hvad var det så lige, at de skulle gøre? Nogle mente, at de selv skulle være habile søgere og kende databaserne for at kunne udfordre studerendes søgninger. Andre mente, de skulle bidrage med deres faglighed, og at databasekendskabet var bibliotekarens område. Nogle udtrykte også manglende kendskab til studerendes forudsætninger. Ikke alle underviserne kendte til søgningens faldgruber og var derfor ikke i stand til at stille udfordrende og reflekterende spørgsmål til selve søgeprocessen.

Om det var en fordel, at den enkelte underviser selv kunne foretage strukturerede søgningerne, viste sig ikke i vores resultater. At være informationskompetent kunne dog have givet underviserne en tryghed i deres rolle i vejledningen og en mulighed for at støtte og udfordre studerende i brug af f.eks. inklusionskriterier i deres søgning.

Nye krav i fremtiden

De studerendes vidensøgning har traditionelt været en opgave for biblioteket og har som sådan ikke været et underviseranliggende. Men med et voksende krav om at inddrage ny viden i eksempelvis opgaveskrivning og en evidensbaseret praksis har dette ændret sig. Der vil være behov for, at også undervisere beskæftiger sig med studerendes informationskompetence.

Underviserne har traditionel fokuseret på opbygning og struktur af opgaven under studerendes opgaveudarbejdelse. Vores undersøgelse peger på, at det er nødvendigt at stille flere krav til underviserne, hvis studerende skal blive mere informationskompetente. Underviserne må involvere sig i studerendes søgninger og søgeresultater og udfordre dem på deres valg og anvendelse af materialer.

Der er samtidig behov for støtte, når studerende skal omskrive deres søgninger til at indgå i et metodeafsnit; hvad er vigtigt at dokumentere i en søgning, hvilke materialer anvendes og med hvilken begrundelse? Som de studerende diskuterede i et af fokusgruppeinterviewene; en god søgning beskrevet i et godt metodeafsnit er et kvalitetsstempel.

Det blev meget tydeligt for os, hvor vigtigt det var, at curriculumintegrationen skete i et tæt samarbejde mellem bibliotekar og undervisere. Samtidig blev det også tydeligt, hvor vigtigt det var med bibliotekarens høje bevidsthed om og forståelse for pædagogisk tilrettelæggelse og læring. Bibliotekaren er kommet ud i undervisningsrummet og har som følge af det brug for pædagogiske redskaber til at tilrettelægge undervisning og til at udfordre studerende til refleksion og selvstændighed.

Interventionen var et bud på, hvordan et curriculum integreret forløb om informationskompetence kunne se ud. Den er ikke perfekt. Et samarbejde om en løbende evaluering og justering er påkrævet for at tilgodese ny teknologi, en foranderlig verden, og de forudsætninger studerende har med sig skolen og livet.

Udvalgt litteratur

Dale E. *Pædagogik og professionalitet*. Århus: Klim; 1999

Ford PJ, Foxlee N, Green W. Developing information literacy with first year oral health students. *Eur J Dent Educ* 2009 Feb;13(1):46-51.

Gibson S, Luxtin J. Departure from the library desk! One undergraduate programme's story of its subject librarian's evolving role. *SCONUL Fokus* 2009;45:41-44.

Kristensen A, Bønløkke M, Kobow E. Systematisk informationsøgning. March 2011; Available at: <http://www.viauc.dk/bibliotekerne/sygeplejerskeisilkeborg/Documents/Systematisk%20informationsøgning%20-%20vejledning%202011.pdf>.

McCluskey C. Learning and teaching in action. Beyond the library: reflections from a librarian in an academic faculty. *HEALTH INF LIBR J* 2010 09;27(3):249-252.

Trangbæk A, Bønløkke M, Kobow E, Frederiksen K. Udvikling af sygeplejestuderendes informationskompetence i klinisk praksis. *Klin Sygepleje* 2008;22(4):67-77.

Bønløkke M. Informationskompetence. In: Erdmann LW, editor. *Sundhedsinformatik i klinisk praksis*. Første udgave. København: Gads Forlag; 2011. p. 145-157.